

Michał Kurowski

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-0003-1547-2927

MKurowski@wpia.uni.lodz.pl

Brak skargi uprawnionego oskarżyciela a konstrukcja konsumpcji skargi publicznej w zakresie postępowania przygotowawczego, którego wszczęcia odmówiono

Istota różnorodnych układów procesowych, związana z wielopłaszczyznową możliwością działania określonych podmiotów, może wywoływać różne skutki procesowe. Spośród wielu problemów teoretycznych i praktycznych, szczególnego znaczenia nabiera dopuszczalność prowadzenia postępowania na różnych etapach postępowania karnego, w sytuacji ustalenia istnienia negatywnej przesłanki procesowej lub braku przesłanki pozytywnej¹. Problematyka ta jawi się szczególnie ciekawie w sytuacji rozważania zaistnienia zbiegu przesłanki braku skargi oskarżyciela publicznego z konstrukcją konsumpcji skargi publicznej. Nie można nie zauważyć, że zagadnienia te silnie wiążą się z tożsamością czynu oraz przedmiotem procesu. Celem niniejszego opracowania nie jest jednak przedstawianie wszelkich rozwiązań związanych z wymienionymi instytucjami, ale skoncentrowanie się na wpływie decyzji o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego na możliwość wystąpienia jednej z wymienionych przesłanek procesowych. W takim ujęciu zasadniczym problemem, jaki pojawia się, jest konieczność ustalenia, czy w sytuacji wniesienia aktu oskarżenia, po uprzedniej decyzji o odmowie jego wszczęcia (bez podjęcia

¹ Przesłanki procesowe pomimo regulacji o charakterze negatywnym w Kodeksie (art. 17 k.p.k. postępowania nie wszczyna się lub umarza...) nie mogą być jednak kojarzone z punktu widzenia teoretycznego jako mające jednolity charakter. Słusznie w piśmiennictwie: S. Steinborn, [w:] P. Hofmański, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), *Dopuszczalność procesu*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 4, Warszawa 2015, s. 86–87, wskazuje się, że nie redakcja językowa ustawy decyduje o charakterze danej przesłanki. Przyjmując, że przesłanki pozytywne wyrażają pewną regułę, prawidłowość, zaś przesłanek wyjątek, logiczną konsekwencją jest postawienie tezy, iż przesłanki pozytywne to te, które muszą zachodzić łącznie, aby proces karny był dopuszczalny, zaś negatywne, to te, w przypadku których wystąpienie choćby jednej powoduje niedopuszczalność postępowania.

postępowania na nowo – art. 327 § 1 k.p.k.), zachodzi negatywna przesłanka procesowa w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) lub konsumpcji skargi publicznej (art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.), ich zbieg czy też postępowanie karne może być kontynuowane. Dla możliwości prawidłowego ustalenia tych zależności niezbędne jest ustalenie zakresów wymienionych przesłanek procesowych oraz rozwiązań ustawowych związanych z instytucją podjęcia postępowania na nowo. Wskazać należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego² pojawiło się stanowisko, zgodnie z którym prowadzenie postępowania przygotowawczego, którego wszczęcia uprzednio odmówiono, nie wymaga wydania przez prokuratora postanowienia o podjęciu na nowo tego postępowania. Przedstawiona teza zdaje się wskazywać na to, że brak następczego działania w postaci podjęcia postępowania nie wywołuje negatywnych skutków dla bytu postępowania w postaci negatywnej przesłanki procesowej braku skargi uprawnionego oskarżyciela lub konsumpcji skargi publicznej. Powołane orzeczenie *de facto* jako pierwsze odnosi się do wskazanej problematyki.

W klasycznym ujęciu dla powstania negatywnej przesłanki procesowej konsumpcji skargi publicznej³ niezbędne jest wydanie przez prokuratora postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Pierwsza odmiana tej instytucji została przedstawiona przez Tomasza Grzegorzycyka⁴ i koncentrowała się na niemożności wniesienia w takiej sytuacji aktu oskarżenia. W takim ujęciu, co do zasady, powstaje negatywna, ale względna przesłanka procesowa. Jednocześnie możliwe było odzyskanie prawa do oskarżania przez odpowiednie instytucje prawa karnego procesowego, a mianowicie przez zastosowanie konstrukcji podjęcia na nowo lub wznowienia postępowania (art. 327 k.p.k.) albo uchylecia przez Prokuratora Generalnego zapadłej decyzji procesowej (art. 328 k.p.k.). Druga rodzajowo konstrukcja wiąże się z zaskarżeniem postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego wyłącznie na korzyść podejrzanego. Zakaz *reformationis in peius*⁵ niewątpliwie do-

² Wyrok z 17 czerwca 2021 r., sygn. akt IV KK 633/19.

³ Z punktu widzenia określonej tematyki autor pomija rozważania odnoszące się do sytuacji cofnięcia aktu oskarżenia, które to skuteczne cofnięcie oskarżenia, w sytuacji ponownej próby zainicjowania postępowania, prowadzić będzie do pojawienia się negatywnej przesłanki procesowej w postaci konsumpcji skargi publicznej – por. M. Kurowski, *Rezygnacja z oskarżenia w toku postępowania sądowego w polskim procesie karnym*, Warszawa 2019, s. 94–96.

⁴ T. Grzegorzycyk, *Wygaśnięcie prawa do oskarżenia*, „Problemy Praworządności” 1980, nr 2.

⁵ W znacznym uproszczeniu zakaz *reformationis in peius* występuje w dwóch postaciach: zakazu bezpośredniego związanego z orzeczeniami podejmowanymi przez organ odwoławczy *ad quem*, a uniemożliwiający zmianę orzeczenia przez orzekającego na niekorzyść, oraz pośredniego zakazu orzekania na niekorzyść przez organ orzekający ponownie w danej sprawie po uchyleniu orzeczenia – zob. Z. Doda, *Zakaz reformationis in peius w świetle nowego Kodeksu postępowania karnego*, [w:] E. Skrętowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, seria: Nowa Kodyfikacja Karno, Warszawa 1997, s. 220; S. Zabłocki, *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 11–12, s. 19–20.

tyczy nie tylko postępowania sądowego, ale i postępowania przygotowawczego. We wspomnianej kwestii stanowisko zajął Sąd Najwyższy, który w uchwale z 26 września 2002 r.⁶ wyraził pogląd, że w wypadku wniesienia przez prokuratora aktu oskarżenia, mimo że ze względu na zakaz *reformationis in peius* dochodzenie powinno być umorzone, postępowanie sądowe ulega umorzeniu na podstawie art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Sytuacja taka nie jest identyczna z podstawową konstrukcją konsumpcji skargi publicznej, ale stanowi zbliżone do niej rozwiązanie. Podstawową różnicę między nimi stanowi bowiem niemożność uchylecia własnym działaniem wcześniejszej decyzji.

Brak skargi uprawnionego oskarżyciela jest przeszkodą procesową etapową, która odnosi się jedynie do postępowania jurysdykcyjnego, a nie postępowania przygotowawczego. Przesłanka ta jest związana z zasadą skargowości, zgodnie z którą proces może inicjować jedynie skarga pochodząca od uprawnionego oskarżyciela⁷. W literaturze przedmiotu⁸ przyjmuje się, że przedmiotowa okoliczność zachodzi, gdy:

- 1) brak jest w ogóle skargi pozwalającej sądowi orzekać w określonym przedmiocie, choć Kodeks postępowania karnego jej wymaga;
- 2) skargę wniósł podmiot nieuprawniony do oskarżania w sprawie o przestępstwo, którego ona dotyczy;
- 3) skargę wniósł podmiot uprawniony, ale nieskutecznie;
- 4) podmiot, który wniósł skargę, utracił status uprawnionego oskarżyciela w toku procesu lub zmarł;
- 5) oskarżyciel odstąpił od oskarżenia w sposób wiążący sąd;
- 6) sąd orzeka poza granicami skargi uprawnionego oskarżyciela, a więc nie zachowując wymogu tożsamości czynu zarzucanego z czynem, co do którego orzekł.

Dokonując analizy wskazanych dwóch przesłanek – z punktu widzenia zakresu ich działania, w zestawieniu z problematyką kontynuowania postępowania, mimo istnienia decyzji o odmowie jego wszczęcia – można wstępnie stwierdzić, że powstaje wątpliwość co do ewentualnego krzyżowania się ich zakresów w sytuacji, gdy skargę wniósł podmiot uprawniony do oskarżania, ale nie w konkretnej sprawie. Słusznie T. Grzegorzcyk⁹ wskazuje, że jednocześnie w sytuacji, w której nastąpiła konsumpcja skargi, niewątpliwie dochodzi do sytuacji, w której podmiot uprawniony generalnie do oskarżania (w ramach danej kategorii spraw) wniósł skargę w sprawie, w której *in concreto* pozbawił się prawa oskarżania. Zdaniem tego autora jednak podstawą decyzji o umorzeniu winna być inna okoliczność wskazana w art. 17 § 1

⁶ I KZP 23/02, OSNKW 2002, nr 1–12, poz. 98.

⁷ M. Kurowski, [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2020, s. 159

⁸ T. Grzegorzcyk, [w:] P. Hofmański, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), *op. cit.*, s. 373.

⁹ *Ibidem*, s. 376–378.

pkt 11 k.p.k., którą jest konsumpcja skargi publicznej. Pogląd ten należy podzielić, w szczególności, wskazując że pierwotnym uchybieniem był brak decyzji o wzruszeniu orzeczenia o zaniechaniu ścigania pomimo istnienia podstawy prawnej i faktycznej do takiego działania. Następczo dopiero powstała okoliczność odnosząca się do skargi. Co więcej, jak się wydaje, aby można było oceniać prawidłowość podmiotu występującego ze skargą, musi istnieć możliwość skutecznego jej wniesienia. W niniejszym układzie procesowym, z uwagi na pierwotny brak działania, nie istnieje taka możliwość. Wydaje się zatem, że wskazane argumenty przemawiają za prawidłowością przyjęcia jako podstawy decyzji art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.¹⁰

Podniesione powyżej okoliczności powodują zasadność ograniczenia rozważań do konstrukcji konsumpcji skargi publicznej jako jedynej możliwej negatywnej przesłanki procesowej w takiej sytuacji. Nie sposób jednak nie zauważyć, że wskazana przesłanka w teorii łączona jest z decyzją o zaniechaniu ścigania, która przybiera postać postanowienia o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia, a nie odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego. Rozważenia w tym zakresie wymaga zatem, czy skutek w postaci powstania wskazanej przesłanki nastąpi również w tym drugim układzie procesowym. Dla rozstrzygnięcia powyższego zagadnienia należy nie tylko wykazać, czy istnieją instrumenty umożliwiające odzyskanie prawa do skargi, ale również jaki jest stosunek postępowania sprawdzającego do postępowania przygotowawczego oraz charakter rodzajowy rozstrzygnięcia o zaniechaniu ścigania.

Możliwość podjęcia na nowo umorzonego śledztwa lub dochodzenia (bez znaczenie jaka była forma postępowania) przewidziana została w art. 327 § 1 k.p.k. Obecne uregulowanie znacząco zostało zawężone w zakresie możliwości podejmowania postępowania niż znane k.p.k. z 1969 r., kiedy to ustawodawca posługiwał się pojęciem „przesłuchania w charakterze podejrzanego”¹¹. W aktualnym stanie prawnym ustawodawca zdefiniował omawianą instytucję poprzez zawężenie jej działania i wyłączenie możliwości sięgania po nią w sytuacji, gdyby podjęte postępowanie miało toczyć się przeciw osobie, która w poprzednim postępowaniu występowała w charakterze podejrzanego. Oczywiście jest, że z racji zakresu czynności, które mogą być podjęte w ramach postępowania sprawdzającego, można co do zasady wyprowadzić twierdzenie, że zdanie drugie art. 327 k.p.k., nakazujące odpowiednie stosowanie tej instytucji do decyzji o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, sprawia, że

¹⁰ W przypadku zbiegu przesłanek jednorodnych – formalnych, zgodnie z regułą „maksymalnej zasadności decyzji procesowej”, podstawę umorzenia powinny stanowić wszystkie ujawnione okoliczności – M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984, s. 453; idem, *Zbieg warunków negatywnych w postępowaniu karnym*, „Nowe Prawo” 1958, nr 9, s. 31–35. W ocenie autora niniejszej publikacji w przypadku omawianym nie zachodzi jednak zbieg przesłanek, bowiem – jak wykazano – przesłanka z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w takim układzie procesowym nie zachodzi.

¹¹ A Gaberle, *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 182.

zawsze spełniony jest powyższy warunek¹². Odpowiednie stosowanie oznacza konieczność zaakceptowania twierdzenia, że analogicznie jak podjęcie postępowania umorzonego omawiana decyzja nie została przez ustawę ograniczona dodatkowymi terminami, co powoduje, iż niedopuszczalność tego zabiegu wywołuje dopiero przedawnienie karalności¹³. Podobnie jak na gruncie podjęcia umorzonego postępowania nie funkcjonują stypizowane okoliczności uzasadniające podjęcie wskazanej decyzji. Skoro w piśmiennictwie przyjmuje się, że warunkiem do wydania postanowienia o podjęciu na nowo umorzonego postępowania jest istnienie podstawy faktycznej, a więc takich uwarunkowań, które umożliwią stwierdzenie znamion przestępstwa, wykrycie sprawcy¹⁴, a w konsekwencji doprowadzą do wniesienia aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania¹⁵, to odpowiednie stosowanie tej normy w zakresie decyzji o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia będzie oznaczało konieczność ustalenia istnienia podstaw do podjęcia dodatkowych czynności sprawdzających lub wydania postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego. Organem uprawnionym do podjęcia postępowania na nowo jest prokurator, który wydał lub zatwierdził postanowienie o umorzeniu postępowania. Decyzja o podjęciu postępowania zapada w formie postanowienia. Jest to orzeczenie niezaskarżalne¹⁶. Zgodnie z § 256 ust 2 regulaminu prokuratorowskiego o podjęciu na nowo i o wznowieniu umorzonego postępowania oraz podjęciu postępowania sprawdzającego zawiadamia się pokrzywdzonego oraz instytucję państwową, samorządową lub społeczną, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, a o wznowieniu – również podejrzanego. Wymóg zawiadomienia o treści podjętego postanowienia, a nie przesyłania odpisu postanowienia, wynika wprost z treści art. 100 § 2 k.p.k.

Przedstawione rozważania na temat możliwości zastosowania odpowiednio instytucji podjęcia umorzonego postępowania do decyzji o odmowie jego wszczęcia wskazują, że istnieje instrument prawny pozwalający powrócić do

¹² Autor całkowicie pomija problematykę związaną z zakresem ewentualnego podjętego postępowania, a związaną z oznaczeniem osoby, przeciwko której będzie się ono następnie toczyło, gdyż nie ma znaczenia dla prowadzonych rozważań. Szerzej w tym zakresie zob. np. A. Kaftal, *Kontrola prawomocnych orzeczeń w postępowaniu przygotowawczym*, „Problemy Praworządności” 1971, nr 5, s. 13; E. Gutkowska, *Problematyka ponownego wszczęcia umorzonego postępowania przygotowawczego*, „Problemy Prawa” 1977, nr 7–8, s. 17–35.

¹³ B. Szyrowski, *Kontrola prawomocnych orzeczeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 16.

¹⁴ R.A. Stefański, [w:] J. Bratoszewski i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, s. 471; B. Szyrowski, op. cit., s. 16; F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 53.

¹⁵ Z. Młynarczyk, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Akt oskarżenia*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 10, s. 106; J. Tylman, [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 10, Warszawa 2016, s. 82.

¹⁶ R.M. Rogalski, *Podjęcie i wznowienie postępowania przygotowawczego*, [w:] P. Hofmański (red.), R. A. Stefański (red.), op. cit.

czynności sprawdzających. Nie przesądza to jednakże automatycznie o konieczności rozciągnięcia zakresu działania przesłanki konsumpcji skargi publicznej również na takie stany faktyczne.

Należy zauważyć, że odmiennie do rozumienia pojęcia „odpowiednio” podszedł Sąd Najwyższy na gruncie powołanego orzeczenia (wyrok z 17 czerwca 2021 r., IV KK 633/19). Zdaniem wskazanego odpowiednie stosowanie art. 327 § 1 k.p.k. do spraw, w których odmówiono wszczęcia postępowania przygotowawczego, sprowadza się jedynie do podjęcia czynności sprawdzających, a nie do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, jako że nie można podjąć postępowania karnego, które się nie toczy; można jedynie ponownie przeprowadzić w sprawie czynności sprawdzające. Głównymi argumentami, które doprowadziły do wskazanej tezy, było przyjęcie, że: postępowanie sprawdzające nie rozstrzyga o przedmiocie procesu, gdyż ten istnieje dopiero od chwili wszczęcia postępowania, a zatem postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego nie rozstrzyga o przedmiocie procesu; podjęcie postępowania sprawdzającego nie może być warunkiem dopuszczalności wydania postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego, gdyż służy wyłącznie potrzebie uzupełnienia postępowania sprawdzającego w sytuacji, gdy jednocześnie brak jest podstaw do niezwłocznego wszczęcia śledztwa lub dochodzenia; decyzja o odmowie podjęcia podejmowana jest przez kierownika jednostki i przyjmuje postać pisma.

Wskazane interpretacje nie pozostają ze sobą w sprzeczności. W powołanym orzeczeniu co do zasady bowiem nie wykluczono możliwości podejmowania dalszych czynności sprawdzających. W obu interpretacjach nie zakwestionowano konieczności zachowania formy postanowienia dla podjęcia decyzji oraz faktu, że czynność tę dokonuje prokurator.

Podstawowym założeniem jest przyjęcie, że przedmiot procesu¹⁷ powstaje dopiero po wszczęciu postępowania przygotowawczego. Kluczowe dla niniejszych rozważań jest przyjęcie, że postępowanie sprawdzające nie stanowi postępowania przygotowawczego.¹⁸ Jakkolwiek jest ono niewątpliwie pierwszym chronologicznie etapem, na którym możemy stwierdzić występowanie przesłanek

¹⁷ Rozumiany jako kwestia odpowiedzialności karnej określonej osoby ściganej za zarzucone jej przestępstwo – M. Cieślak, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, „Prokuratura i Prawo” 1959, z. 8 -9, s. 339.

¹⁸ Słusznie wskazuje J. Tylman, [w:] P. Hofmański, R. A. Stefański (red.), op. cit., s. 235, że zasadnicza część doktryny nie uznaje postępowania sprawdzającego za postępowanie przygotowawcze. Jakkolwiek pojawiają się odmienne głosy np. S. Waltoś (powołany za wyżej wymienionym): „A mimo to nie jest ono postępowaniem wyodrębnionym z procesu, należy je dziś traktować jako etap postępowania przygotowawczego, które formalnie jeszcze nie zostało wszczęte”. Podobnie w piśmiennictwie lat 60. pojawiło się zdanie, że czynności postępowania sprawdzającego są w istocie rzeczy tzw. dochodzeniem wstępnym, a więc swego rodzaju fazą postępowania przygotowawczego – zobacz A. Gaberle, *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (podstawowe założenia i problemy)*, [w:] M. Cieślak, W.E. Czugunow (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, „ZNUJ” 1973, nr 61, s. 142 i wskazana tam literatura w przypisie 8.

o charakterze pozytywnym i brak przesłanek negatywnych. Zasadniczo uznaje się, że jest to szczególnie rodzaj czynności poprzedzających postępowanie przygotowawcze, które prowadzą do jego wszczęcia lub odmowy takiego wszczęcia¹⁹. Oczywiście jest, że nie wszystkie przesłanki procesowe mogą stanowić podstawę odmowy wszczęcia postępowania. Postępowanie to prowadzone jest w celu dokonania sprawdzenia istnienia podstawy faktycznej dla wszczęcia postępowania przygotowawczego – a więc ustalenia, że zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa²⁰. Z tych powodów decyzje, które zapadają przed wszczęciem postępowania, nie mogą dotyczyć przedmiotu procesu. Mogą one jedynie formalnie rozstrzygać w przedmiocie dopuszczalności wszczęcia postępowania. W klasycznej zaprezentowanej konstrukcji konsumpcji skargi publicznej uprawniony organ wyzbywa się swego prawa dokonując rozstrzygnięcia w przedmiocie procesu, który został określony w postanowieniu o jego wszczęciu, a który konsekwentnie poprzez dalsze czynności zostaje rozwinięty, musi jednak pozostać niezmieniony²¹. To właśnie podejmowanie decyzji o zaniechaniu ścigania w ramach danego przedmiotu procesu wywoływać może skutek w postaci wyzbycia się prawa do skargi na dalszych etapach, o ile nie zostaną zastosowane instytucje przewidziane przez prawo karne procesowe, które umożliwiają odzyskanie tej skargi. Takie ujęcie rzeczywiście, jakby się mogło wydawać, wyłącza zasadność możliwości odczytywania braku postanowienia o podjęciu postępowania, którego wszczęcia odmówiono (choć zasadniczo raczej podjęcia na nowo czynności sprawdzających), jako przesłanki procesowej konsumpcji skargi publicznej.

Pewne wątpliwości w zakresie możliwości określenia przedmiotu procesu w tej decyzji powstawać mogą jednak w ujęciu postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania, jako podstawy ukształtowania prawa do wniesienia skargi subsydiarnej²². W literaturze przedmiotu²³ wskazuje się, że ze względu na wyjątkowość skargi subsydiarnej muszą zostać jasno określone granice tak podmiotowe, jak i przedmiotowe owej skargi, o czym decydować musi tożsamość czynu. Jeżeli zatem zachowany będzie logiczny stosunek między czynem, któ-

¹⁹ W. Paszkowski, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1972, s. 32–38; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9, s. 7 i następne; S. Łagodziński, *Przedmiot odmowy wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 9, s. 21.

²⁰ W. Paszkowski, op. cit., s. 84–85.

²¹ M. Rusinek, *Niezmiennność przedmiotu postępowania karnego, a gwarancje oskarżonego*, [w:] T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski (red.), *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Warszawa 2013, s. 480–489. Autor postuluje zachowania tożsamości, w znaczeniu niezmienności przedmiotu postępowania jako gwarancji procesowej, już począwszy od pierwszych czynności postępowania przygotowawczego.

²² Na potrzeby rozważań autor przyjmuje sytuację, w której doszło do zaistnienia warunków wystąpienia ze wskazaną skargą wskazanych w art. 55 k.p.k., w sytuacji gdy mamy do czynienia z ponowną decyzją o odmowie wszczęcia postępowania.

²³ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12, s. 64–66.

rego dotyczyło umorzone postępowanie przygotowawcze, i czynem zarzuconym aktem oskarżenia, uznać należy, że skarga pokrzywdzonego, który wykorzystał uprawnienia wskazane w art. 306 § 1 i 2 k.p.k., pochodzi od uprawnionego podmiotu. Odpowiednio wskazana tożsamość musi być zachowana pomiędzy czynem określonym w postanowieniu o odmowie wszczęcia postępowania a akcie oskarżenia składanym przez oskarżyciela subsydiarnego. Co więcej, nie budzi wątpliwości fakt, że zaniechanie ścigania na etapie postępowania przygotowawczego, które otworzyło drogę do wniesienia aktu oskarżenia przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, dopiero w chwili wywołania stanu zawisłości sprawy w wyniku tej czynności (wniesienia aktu oskarżenia)²⁴ powodować może niemożliwość korzystania z tych instytucji nadzoru prokuratorskiego, w tym omawianej instytucji podjęcia postępowania²⁵. W takim układzie przyjęcie, że postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego nie określa przedmiotu procesu, wydaje się wątpliwe. Mimo że, jak wskazano, formalnie możliwe jest podjęcie postępowania umorzonego na nowo (tym bardziej podjęcia czynności sprawdzających), to jednak w konsekwencji w sytuacji późniejszego spersonifikowania osoby w nowo prowadzonym postępowaniu, co do której wniesiono akt oskarżenia, doprowadzi do zaistnienia przesłanki *lis pendens*. Nie chodzi tu jednak o hipotetyczne określenie, czy może dojść do powstania takiej przesłanki, ale określenie, czy jednak postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania nie określa, przynajmniej częściowo, w zakresie czynu jako zdarzenia w ujęciu historycznym, przedmiotu postępowania karnego.

Powstałe zatem wątpliwości co do tego, czy przedmiot procesu jest określony, czy nie, w postanowieniu o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego nie przesądzają jednak o konieczności przyjęcia, że w każdej sytuacji w przypadku uprzedniego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia i nie skorzystania z odpowiednio stosowanej instytucji podjęcia na nowo postępowania zachodzi przesłanka konsumpcji skargi publicznej. Kluczowym, w ocenie autora niniejszego artykułu, jest tu określenie wzajemnego stosunku między postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego a postanowieniem o jego wszczęciu oraz ewentualnej

²⁴ Oczywiście chodzi o wznowienie postępowania oraz uchylene decyzji przez Prokuratora Generalnego, gdyż w sytuacji podjęcia postępowania, jeżeli nie będzie toczyło się przeciwko tej samej osobie co oskarżony w wyniku wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, to może ono być dokonane w każdym czasie. Choć w ocenie autora niniejszego artykułu oskarżyciel publiczny winien w pierwszej kolejności skorzystać z instytucji opisanej w art. 55 § 4 k.p.k. i przyłączenie się do takiego postępowania, co prowadzi do przejęcia oskarżenia jako publicznego.

²⁵ Niektórzy autorzy wskazują, że już od chwili otwarcia terminu dla pokrzywdzonego do wystąpienia z subsydiarnym aktem oskarżenia aż do chwili upływu tego terminu (w przypadku nieskierowania skargi) nie jest możliwe korzystanie z ww. instytucji (wznowienia postępowania i uchylene decyzji przez Prokuratora Generalnego – zob. R. Kmiecik, *Prawomocność postanowień prokuratora w świetle k.p.k. z 1997 r.*, [w:] E. Skrętowicz, I. Nowikowski (red.), *Nowy kodeks postępowania karnego*, Lublin 1997, s. 159.

decyzji o podjęciu postępowania sprawdzającego. Nieco upraszczając rozważania, należy wskazać, że decyzja podjęta w trybie zdania drugiego art. 327 § 1 k.p.k. będzie miała taki skutek, że uchylone zostanie postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania i dopuszczalne będzie kontynuowanie czynności sprawdzających, co nie oznacza, iż dojdzie do wszczęcia postępowania. Jednocześnie w sytuacji, gdy wydane zostanie postanowienie o wszczęciu dochodzenia lub śledztwa, po wcześniejszej decyzji o zaniechaniu ścigania przed zainicjowaniem postępowania, jak się wydaje, wywoła ona tożsamy skutek w postaci uchylecia postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, a nadto umożliwi jego prowadzenie. W ujęciu ogólnym zatem dojdzie w obu przypadkach do uchylecia decyzji, na podstawie której prokurator pozbył się możliwości ścigania. Przyjęcie konieczności wydania postanowienia o podjęciu czynności sprawdzających, a dopiero następnie postanowienia o wszczęciu śledztwa prowadziłoby do niczym nieuzasadnionego formalizmu (oczywiście w sytuacji, gdy spełniony jest warunek z art. 303 k.p.k. – w postaci istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa).

Niezależenie od powyższego norma prawna zawarta w art. 327 § 1 zdanie 2 k.p.k. nie jest normą pustą. Jak już wskazano, w wyniku jej interpretacji dopuszczalne jest podjęcie na nowo czynności sprawdzających. Inna zaś sytuacja, która – jak wydaje się – wymagać będzie decyzji o podjęciu postępowania, wiąże się z podmiotami uprawnionymi do dokonywania poszczególnych czynności. O ile bowiem w sytuacji, gdy decyzję o wszczęciu postępowania przygotowawczego podejmuje prokurator i wówczas zachowana jest właściwość podmiotu wskazana w art. 327 § 1 zd. 2 k.p.k., o tyle gdy czyni to nieprokuratorski organ postępowania, powstają wątpliwości wyrażające się w prostym stwierdzeniu braku legitymacji dla uchylecia postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia²⁶. Brak jest zastrzeżenia na gruncie postępowania przygotowawczego, aby decyzję o podjęciu postępowania na nowo wydał ten sam prokurator, który umorzył postępowanie²⁷ (co pozostaje zasadne na gruncie odpowiedniego stosowania art. 327 § 1 k.p.k. do postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia), to wątpliwości mogą powstać jednak w zakresie dokonania tej czynności w toku postępowania za-

²⁶ Podjęcie postępowania na nowo zgodnie z art. 327 § 1 k.p.k. wymaga decyzji prokuratora, a jedynym wyjątkiem jest odstępstwo przewidziane w art. 325f § 3 k.p.k., która to norma w sytuacji umorzenia postępowania wobec niewykrycia sprawców przestępstwa i istnienia danych umożliwiających wykrycie sprawcy przyznaje legitymację policji do podjęcia postępowania. Na marginesie należy wskazać, że mimo formalnego wyłączenia możliwości skorzystania z decyzji o podjęciu umorzonego postępowania rejestrowego (art. 325f § 3 *in fine*), przyjmuje, że prokurator posiada takie uprawnienie (do podjęcia postępowania) – M. Kurowski, [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki (red.), op. cit., s. 1315. Problem ten nie dotyczy oczywiście decyzji o odmowie wszczęcia postępowania, gdyż brak jest zastrzeżenia czynności do wyłącznej kompetencji innego podmiotu niż prokurator.

²⁷ M. Kurowski, [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki (red.), op. cit., s. 1314.

żaleniowego (analogicznie w okresie przejściowym pomiędzy decyzją prokuratora nadrzędnego a skierowaniem przez oskarżyciela aktu oskarżenia). Oczywiście prawo podjęcia decyzji o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia nie jest ograniczone, o czym wcześniej wspomniano, ale w sytuacji gdy zasłóść procesowa w postaci uchylecia postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia ma miejsce w toku postępowania zażaleniowego, nie budzi wątpliwości, że przestaje istnieć materialny substrat zaskarżenia, co w konsekwencji winno prowadzić do pozostawienia środka odwoławczego bez rozpoznania²⁸. Taki układ procesowy zdaje się wskazywać na zasadność sięgnięcia po instytucję z art. 327 § 1 zd. 2 k.p.k. Konsekwentnie przyjmując, że w sytuacji umorzenia postępowania zasadniczą możliwością odzyskania prawa do wniesienia skargi jest skorzystanie z instytucji nadzoru prokuratorskiego²⁹, należy wskazać, że w sytuacji, gdy dojdzie do błędnego przyjęcia, iż właściwą jest decyzja o odmowie wszczęcia postępowania, podczas gdy winna być o umorzeniu³⁰, właściwym zdaje się jednak konieczność wydania postanowienia o podjęciu postępowania na nowo.

Konkludując, należy przyjąć, że postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego powoduje powstanie sytuacji, w której uprawniony podmiot pozbawia się prawa oskarżania. Zachodzi zatem przesłanka konsumpcji skargi publicznej. Jednocześnie odzyskanie prawa do oskarżania wymaga bądź wydania postanowienia o podjęciu postępowania sprawdzającego, bądź postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia pod warunkiem zachowania legitymacji dla dokonania tej czynności.

Wykaz literatury

- Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Cieślak M., *Polska procedura karna*, PWN, Warszawa 1984.
- Cieślak M., *Zbieg warunków negatywnych w postępowaniu karnym*, „Nowe Prawo” 1958, nr 9.
- Cieślak M., *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, „Państwo i Prawo” 1959, z. 8–9.
- Doda Z., *Zakaz reformationis in peius w świetle nowego Kodeksu postępowania karnego*, [w:] E. Skrętowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, seria: Nowa Kodyfikacja Karna, C.H. Beck, Warszawa 1997.
- Gaberle A., *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1972.

²⁸ S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997, s. 42.

²⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lipca 2011 r., sygn. akt III KK 54/11, OSNKW 2011/9/86.

³⁰ Co zdarza się szczególnie po podjęciu czynności w trybie art. 308 k.p.k.

- Gaberle A., *Dochodzenie wstępne w polskim procesie karnym (podstawowe założenia i problemy)*, [w:] M. Cieślak, W.E. Czugunow (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, „ZNUJ” 1973, nr 61.
- Grzegorzczak T., *Wygaśnięcie prawa do oskarżania*, „Problemy Praworządności” 1980, nr 2.
- Grzegorzczak T., [w:] P. Hofmański, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), *Dopuszczalność procesu*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 4, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Gutkowska E., *Problematyka ponownego wszczęcia umorzonych postępowań przygotowawczych*, „Problemy Praworządności” 1977, nr 7–8.
- Kaftal A., *Kontrola prawomocnych orzeczeń w postępowaniu przygotowawczym*, „Problemy Praworządności” 1971, nr 5.
- Kmieciak R., *Prawomocność postanowień prokuratora w świetle k.p.k. z 1997 r.*, [w:] E. Skrętowicz, I. Nowikowski (red.), *Nowy kodeks postępowania karnego*, Lublin 1997.
- Kurowski M., *Rezygnacja z oskarżenia w toku postępowania sądowego w polskim procesie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Łagodziński S., *Przedmiot odmowy wszczęcia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 9.
- Młynarczyk Z., *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Akt oskarżenia*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 10.
- Paszowski W., *Wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW, Warszawa 1972.
- Prusak F., *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Rogalski R. M., *Podjęcie i wznowienie postępowania przygotowawczego*, [w:] P. Hofmański, R.A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 10, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Rusinek M., *Niezmiennność przedmiotu postępowania karnego, a gwarancje oskarżonego*, [w:] T. Grzegorzczak, J. Izdorczyk, R. Olszewski (red.), *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Stachowiak S., *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 9.
- Steinborn S., *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12.
- Steinborn S., [w:] P. Hofmański, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), *Dopuszczalność procesu*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 4, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Szyrowski B., *Kontrola prawomocnych orzeczeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9.
- Tylman J., [w:] P. Hofmański, R.A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze w procesie karnym*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. 10, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Zabłocki S., *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 11–12.
- Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1997.

Summary

Lack of complaint of an authorized prosecutor and the construction of consumption of a public complaint in the field of preparatory proceedings, the initiation of which was refused

Keywords: commencement of proceedings, procedural grounds, criminal proceedings.

The subject of the study is an attempt to determine the scope of the impact of the procedural prerequisites – the lack of a complaint by an authorized prosecutor and the consumption of a public complaint in the situation of proceedings, for which a decision was originally made to refuse to initiate it. First, an attempt was made to determine which of these premises may be abstract. Further, the article aims to answer the question of whether abandoning the use of the institution of prosecutor's supervision (in particular, resuming discontinued proceedings) may result in the discontinuation of proceedings. In conclusion, the author concludes that the decision to refuse to initiate preliminary proceedings results in a situation in which the entitled entity deprives itself of the right to prosecute. There is therefore a condition for the consumption of the public action. At the same time, regaining the right to prosecute requires either a decision to undertake a vetting procedure or a decision to initiate an investigation or inquiry, provided that the legitimacy for this action is maintained.